III 23165d1

Curs universitar

Alexandru Boroi

Drept penal

Partea generală

Conform Noului Cod penal

Ediția 2

Editura C. H. Beck

III 23065d1

Alexandru Boroi

Drept penal. Partea generală

Conform noului Cod penal

Ediția 2

- revizuită şi adăugită -

274904
UNIVERSITATEA
BIBLIOTECA 5

Editura C.H. Beck
Bucureşti 2014

Cuprins

Abrevieri ..... **XVII**

Titlul I. Noțiuni generale **1**

Capitolul I. Dreptul penal ca ramură de drept și știința dreptului penal **1**
Secțiunea 1. Dreptul penal ca ramură de drept 1
§1. Noțiunea dreptului penal 1
§2. Obiectul dreptului penal 2
§3. Scopul dreptului penal 3
§4. Subramurile dreptului penal 4
§5. Legătura dreptului penal cu celelalte ramuri de drept 6
Secțiunea a 2-a. Știința dreptului penal 7
§1. Noțiune 7
§2. Obiectul de studiu al științei dreptului penal 8
§3. Metodele de studiu folosite de știința dreptului penal 8
§4. Evoluția științei dreptului penal 8
Secțiunea a 3-a. Principiile dreptului penal 11
§1. Noțiunea și sistemul principiilor dreptului penal 11
§2. Principiile fundamentale ale dreptului penal 11
Bibliografie selectivă **22**
Capitolul II. Izvoarele dreptului penal **23**
Secțiunea 1. Noțiunea și specificul izvoarelor dreptului penal. Principalele izvoare ale dreptului penal 23
§1. Noțiunea izvoarelor dreptului penal 23
§2. Specificul izvoarelor dreptului penal 23
§3. Izvoarele dreptului penal 24
Secțiunea a 2-a. Noțiunea de lege penală. Categorii de legi penale 31
§1. Noțiunea de lege penală 31
§2. Categorii de legi penale 32
Secțiunea a 3-a. Normele juridice penale 34
§1. Noțiunea normei juridice penale 34
§2. Structura normei penale 34
§3. Categorii de norme penale 35
Secțiunea a 4-a. Interpretarea legii penale 40
§1. Noțiunea și necesitatea interpretării legii penale 40
§2. Formele sau felurile interpretării 43
§3. Metodele de interpretare 44
§4. Rezultatele și limitele interpretării 46
Bibliografie selectivă **47**

Capitolul III. Aplicarea legii penale în spațiu și timp 48
Secțiunea 1. Considerațiuni generale 48
§1. Noțiunea aplicării legii penale 48
§2. Elementele în raport cu care se aplică legea penală 49
Secțiunea a 2-a. Aplicarea legii penale în timp 50
§1. Noțiune 50
§2. Principiul activității legii penale 51
§3. Neretroactivitatea legii penale 58
§4. Extraactivitatea legii penale 60
Secțiunea a 3-a. Aplicarea legii penale în spațiu 88
§1. Noțiunea aplicării legii penale în spațiu 88
§2. Aplicarea legii penale faptelor săvârșite pe teritoriul României 89
§3. Aplicarea legii penale române unor infracțiuni săvârșite în străinătate 98
Secțiunea a 4-a. Cooperarea judiciară internațională în materie penală ... 104
§1. Noțiunea, importanța și necesitatea cooperării judiciare internaționale în materie penală 104
§2. Forme de cooperare cunoscute în România 109
§3. Formele de cooperare judiciară internațională în materie penală prevăzute de actuala legislație a României. Prezentare generală 116
§4. Forme prevăzute de Codul penal și de Codul de procedură penală 118
§5. Forme de cooperare prevăzute de Legea nr. 39/2003 120
§6. Extrădarea 121
Bibliografie selectivă 131
Capitolul IV. Raportul juridic penal 133
Secțiunea 1. Raportul juridic – instrument de înfăptuire a dreptului penal 133
§1. Noțiune 133
§2. Trăsăturile raportului juridic penal 133
§3. Ordinea de drept penal 134
§4. Categorii de raporturi juridice penale 135
Secțiunea a 2-a. Raportul juridic penal de conformare 135
§1. Noțiunea și elementele raportului juridic penal de conformare 135
§2. Naşterea, modificarea și stingerea raportului juridic penal de conformare 137
Secțiunea a 3-a. Raportul juridic penal de conflict 138
§1. Noțiunea și elementele raportului juridic penal de conflict 138
§2. Naşterea, modificarea și stingerea raportului juridic penal de conflict 139
Bibliografie selectivă 142

Titlul II. Infracțiunea 143

Capitolul I. Noțiunea de infracțiune 143
Secțiunea 1. Preliminarii 143
Secțiunea a 2-a. Definiția infracțiunii 144
Capitolul II. Trăsăturile esențiale ale infracțiunii 146
Secțiunea 1. Prevederea faptei în legea penală (fapta tipică) 146
Secțiunea a 2-a. Vinovăția 147
§1. Noțiune 147
§2. Formele vinovăției 148
Secțiunea a 3-a. Caracterul nejustificat al faptei (antejuridicitatea) 157
Secțiunea a 4-a. Caracterul imputabil al faptei 157
Secțiunea a 5-a. Aspecte de drept comparat 158
Bibliografie selectivă 159
Capitolul III. Conținutul infracțiunii 160
Secțiunea 1. Aspecte generale 160
§1. Noțiunea de conținut al infracțiunii 160
§2. Noțiunea de infracțiune și noțiunea de conținut al infracțiunii 160
§3. Structura conținutului infracțiunii 161
§4. Clasificarea conținuturilor de infracțiune 162
Secțiunea a 2-a. Conținutul constitutiv și raporturile sale cu conținutul juridic al infracțiunii 162
Secțiunea a 3-a. Condiții preexistente infracțiunii 163
§1. Condiții privind obiectul infracțiunii 163
§2. Subiecții infracțiunii 165
Secțiunea a 4-a. Conținutul constitutiv al infracțiunii 181
§1. Latura obiectivă 181
§2. Latura subiectivă a infracțiunii 187
Bibliografie selectivă 189
Capitolul IV. Formele infracțiunii intenționate după fazele ei de desfășurare 190
Secțiunea 1. Fazele de desfășurare a infracțiunii intenționate 190
§1. Noțiune 190
§2. Perioada internă 191
§3. Perioada externă 191
Secțiunea a 2-a. Formele infracțiunii intenționate în raport de fazele de desfășurare 192
§1. Noțiune și caracterizare 192
§2. Formele infracțiunii intenționate 193
Secțiunea a 3-a. Actele pregătitoare (preparatorii) 193
§1. Noțiune 193
§2. Modalitățile actelor pregătitoare 193
§3. Condițiile actelor pregătitoare 194
§4. Felurile actelor pregătitoare și caracteristicile acestora 195
§5. Incriminarea și sancționarea actelor pregătitoare 196

Secțiunea a 4-a. Tentativa 198
§1. Definiție și caracterizare 198
§2. Condiții 199
§3. Conținutul tentativei 200
§4. Infracțiuni la care tentativa nu este posibilă 202
§5. Formele tentativei 203
§6. Incriminarea și sancționarea tentativei 205
Secțiunea a 5-a. Infracțiunea consumată 207
§1. Noțiune 207
§2. Infracțiunea – fapt consumat 207
§3. Infracțiunea – fapt epuizat 208
Secțiunea a 6-a. Cauzele de nepedepsire a tentativei – desistarea și împiedicarea producerii rezultatului 209
§1. Noțiune și caracterizare 209
§2. Desistarea 210
§3. Împiedicarea producerii rezultatului 211
§4. Efectele desistării și ale împiedicării producerii rezultatului 212
§5. Aspecte de drept comparat 212
§6. Practică judiciară 214
Bibliografie selectivă 216
Capitolul V. Unitatea și pluralitatea de infracțiuni 217
Secțiunea 1. Considerații generale privind unitatea și pluralitatea de infracțiuni 217
Secțiunea a 2-a. Unitatea de infracțiune 218
§1. Noțiune 218
§2. Felurile unității de infracțiune 218
§3. Unitatea naturală de infracțiune 219
§4. Unitatea legală de infracțiune 225
Secțiunea a 3-a. Pluralitatea de infracțiuni 242
§1. Noțiune 242
§2. Formele pluralității de infracțiuni 243
§3. Concursul de infracțiuni 243
§4. Sancționarea concursului de infracțiuni 250
§5. Recidiva 255
§6. Recidiva în cazul persoanei juridice 270
§7. Pluralitatea intermediară 270
§8. Pedepsele complementare, pedepsele accesorii și măsurile de siguranță în caz de pluralitate de infracțiuni 271
§9. Aspecte de drept comparat 272
§10. Practică judiciară 274
Bibliografie selectivă 276
Capitolul VI. Cauzele justificative și de neimputabilitate 279
I. Cauzele justificative 279
Secțiunea 1. Considerații generale privind cauzele justificative 279
§1. Conceptul de cauze justificative 279

§2. Clasificarea cauzelor justificative 281
§3. Condiții de aplicare a cauzelor justificative 282
§4. Justificarea conceptului de antijuridicitate (fapta nu este justificată) 283
§5. Antijuridicitatea formală și antijuridicitatea materială (substanțială) 284
§6. Raportul dintre antijuridicitate și vinovăție 285
§7. Consecințe ale existenței unei cauze justificative 286
Secțiunea a 2-a. Legitima apărare 286
§1. Noțiune și caracterizare 286
§2. Condițiile legitimei apărări 287
§3. Efectele legitimei apărări 293
§4. Aspecte de drept comparat 293
§5. Practică judiciară 294
Secțiunea a 3-a. Starea de necesitate 296
§1. Noțiune și caracterizare 296
§2. Condițiile stării de necesitate 297
§3. Efectele stării de necesitate 299
§4. Aspecte de drept comparat 299
§5. Practică judiciară 301
Secțiunea a 4-a. Exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații 302
§1. Considerații generale privind cauza justificativă a exercitării unui drept sau a îndeplinirii unei obligații 302
§2. Exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații 303
§3. Obligația impusă de autoritatea competentă 307
§4. Efecte 310
§5. Referințe istorice și de drept comparat 310
Secțiunea a 5-a. Consimțământul persoanei vătămate 311
§1. Consimțământul persoanei vătămate. Delimitări 311
§2. Justificarea reglementării 312
§3. Condiții de valabilitate a consimțământului 313
§4. Chestiuni speciale care se pun în legătură cu consimțământul 316
§5. Aspecte de drept comparat 318
II. Cauzele de neimputabilitate 319
Secțiunea 1. Considerații generale privind cauzele de neimputabilitate 319
§1. Noțiune și caracterizare 319
§2. Clasificarea cauzelor de neimputabilitate 320
Secțiunea a 2-a. Constrângerea fizică 321
§1. Noțiune și caracterizare 321
§2. Condiții 321
§3. Efectele constrângerii fizice 322
Secțiunea a 3-a. Constrângerea morală 322
§1. Noțiune și caracterizare 322
§2. Condiții 323
§3. Efectele constrângerii morale 324

§4. Practică judiciară 324
Secțiunea a 4-a. Cazul fortuit 325
§1. Noțiune și caracterizare 325
§2. Condițiile cazului fortuit 326
§3. Efectele cazului fortuit 327
§4. Practică judiciară 327
Secțiunea a 5-a. Excesul neimputabil 328
§1. Noțiune și caracterizare 328
§2. Condițiile excesului neimputabil în caz de legitimă apărare 328
§3. Condițiile excesului neimputabil în caz de stare de necesitate 329
§4. Efectele excesului neimputabil 330
Secțiunea a 6-a. Iresponsabilitatea 330
§1. Noțiune și caracterizare 330
§2. Condițiile stării de iresponsabilitate 332
§3. Efectele iresponsabilității 332
§4. Practică judiciară 333
Secțiunea a 7-a. Intoxicația 334
§1. Noțiune și caracterizare 334
§2. Intoxicația – cauză de neimputabilitate 335
§3. Condițiile intoxicației 335
§4. Efectele beției 337
§5. Practică judiciară 337
Secțiunea a 8-a. Minoritatea făptuitorului 338
§1. Noțiuni și caracterizare 338
§2. Condițiile minorității 338
§3. Efectele minorității 339
§4. Practică judiciară 339
Secțiunea a 9-a. Eroarea 339
§1. Noțiune și caracterizare 339
§2. Clasificarea erorii în dreptul penal 342
§3. Condiții 343
§4. Efectele erorii de fapt 344
§5. Aspecte de drept comparat 344
§6. Practică judiciară 345
Bibliografie selectivă 347
Capitolul VII. Infractorul 349
Secțiunea 1. Infractorul sub aspect criminologic și sub aspect juridic 349
§1. Infractorul sub aspect criminologic 349
§2. Infractorul sub aspect juridic 350
Secțiunea a 2-a. Clasificarea infractorilor 351
Secțiunea a 3-a. Aspecte generale privind pluralitatea de infractori 353
Secțiunea a 4-a. Formele pluralității de infractori 354
§1. Pluralitatea naturală 354
§2. Pluralitatea constituită 354
§3. Pluralitatea ocazională (participația penală) 356

Secțiunea a 5-a. Participația penală 356
§1. Noțiune și caracterizare 356
§2. Felurile participației penale 357
§3. Natura juridică a participației 357
§4. Condițiile generale ale participației penale 358
Secțiunea a 6-a. Formele participației penale 362
§1. Autorul 363
§2. Instigarea 371
§3. Complicitatea 376
Secțiunea a 7-a. Participația improprie (imperfectă) 386
§1. Noțiune și caracterizare 386
§2. Modalitatea intenție și culpă 388
§3. Modalitatea intenție și lipsă de vinovăție 389
§4. Aspecte de drept comparat 390
§5. Practică judiciară 390
Secțiunea a 8-a. Pedeapsa în caz de participație 391
§1. Fapta prevăzută de legea penală, temeiul obiectiv al răspunderii penale a participanților 391
§2. Sisteme de sancționare a participanților la infracțiune 391
§3. Sistemul consacrat de Codul penal privitor la pedepsirea participanților la infracțiune 392
§4. Pedeapsa în cazul participației proprii 392
§5. Pedeapsa în cazul participației penale improprii 393
§6. Circumstanțele personale și reale 394
§7. Împiedicarea de către participant a săvârșirii faptei 395
Bibliografie selectivă 397

Titlul III. Răspunderea penală 398

Capitolul I. Aspecte generale privind răspunderea penală 398
Secțiunea 1. Noțiunea de răspundere penală 398
§1. Noțiune 398
§2. Reglementare 399
Secțiunea a 2-a. Principiile răspunderii penale 399
§1. Principiul legalității răspunderii penale 399
§2. Infracțiunea este unicul temei al răspunderii penale 400
§3. Principiul umanismului 400
§4. Principiul răspunderii penale personale 400
§5. Principiul unicității răspunderii penale (*non bis in idem*) 401
§6. Principiul inevitabilității răspunderii penale 401
§7. Principiul individualizării răspunderii penale 401
§8. Principiul prescriptibilității răspunderii penale 401
§9. Promptitudinea răspunderii penale 402
Secțiunea a 3-a. Durata și etapele răspunderii penale 403
§1. Durata răspunderii penale 403

§2. Etapele răspunderii penale 404
Bibliografie selectivă 405
Capitolul II. Cauzele care înlătură răspunderea penală 406
Secțiunea 1. Considerații generale 406
§1. Noțiunea și clasificarea cauzelor care înlătură răspunderea penală 406
§2. Efectele cauzelor care înlătură răspunderea penală 407
Secțiunea a 2-a. Amnistia 407
§1. Noțiune 407
§2. Felurile amnistiei 407
§3. Obiectul și caracterele amnistiei 408
§4. Efectele amnistiei 408
§5. Limitele efectelor amnistiei 409
§6. Continuarea procesului penal pentru infracțiunile amnistiate 409
§7. Practică judiciară 410
Secțiunea a 3-a. Prescripția răspunderii penale 410
§1. Noțiunea de prescripție a răspunderii penale 410
§2. Efecte 411
§3. Termenele de prescripție a răspunderii penale pentru persoana fizică 411
§4. Termenele de prescripție a răspunderii penale pentru persoana juridică 412
§5. Calculul termenelor de prescripție 412
§6. Întreruperea cursului prescripției 413
§7. Suspendarea cursului prescripției răspunderii penale 414
§8. Aspecte de drept comparat 415
§9. Practică judiciară 416
Secțiunea a 4-a. Lipsa plângerii prealabile și retragerea plângerii prealabile 417
§1. Lipsa plângerii prealabile 417
§2. Retragerea plângerii prealabile 419
§3. Practică judiciară 421
Secțiunea a 5-a. Împăcarea 421
§1. Noțiune și caracterizare 421
§2. Condițiile împăcării 422
§3. Efectele împăcării 423
Bibliografie selectivă 423

Titlul IV. Sancțiunile de drept penal 424

Capitolul I. Considerații generale asupra sancțiunilor de drept penal 424
Secțiunea 1. Sancțiunile de drept penal și caracterul lor 424
Secțiunea a 2-a. Cadrul sancțiunilor în dreptul penal 425
Bibliografie selectivă 427

Capitolul II. Pedepsele **428**
Secțiunea 1. Noțiunea și trăsăturile pedepsei 428
§1. Noțiuni generale 428
§2. Funcțiile pedepsei 429
§3. Categorii de pedepse 431
§4. Cadrul pedepselor în dreptul penal român 431
Secțiunea a 2-a. Pedepsele principale aplicabile persoanei fizice 435
§1. Pedeapsa detențiunii pe viață 435
§2. Pedeapsa închisorii 437
§3. Amenda penală 443
Secțiunea a 3-a. Pedepsele complementare aplicabile persoanei fizice 452
§1. Pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi 452
§2. Degradarea militară 459
§3. Publicarea hotărârii definitive de condamnare 460
Secțiunea a 4-a. Pedepsele accesorii aplicabile persoanei fizice 460
Secțiunea a 5-a. Practică judiciară 462
Secțiunea a 6-a. Pedepsele principale aplicabile persoanei juridice 465
§1. Condițiile răspunderii penale a persoanei juridice 465
§2. Pedeapsa principală aplicabilă persoanei juridice 466
§3. Afișarea sau publicarea hotărârii de condamnare 472
§4. Aspecte de drept comparat 472
§5. Practică judiciară 474
Bibliografie selectivă **475**
Capitolul III. Minoritatea **477**
Secțiunea 1. Considerații generale privind răspunderea penală a minorilor. Explicații preliminare 477
Secțiunea a 2-a. Referințe istorice 478
Secțiunea a 3-a. Limitele răspunderii penale a minorilor 485
Secțiunea a 4-a. Sistemul sancționator pentru minori 486
Secțiunea a 5-a. Măsurile educative neprivative de libertate 487
§1. Stagiul de formare civică 488
§2. Supravegherea 489
§3. Consemnarea la sfârșit de săptămână 490
§4. Asistarea zilnică 491
§5. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate 492
Secțiunea a 6-a. Măsurile educative privative de libertate aplicabile minorilor infractori 492
§1. Internarea într-un centru educativ 493
§2. Internarea într-un centru de detenție 494
Secțiunea a 7-a. Dispoziții comune privind răspunderea penală a minorului 496
§1. Efectele cauzelor de atenuare și agravare 496
§2. Pluralitatea de infracțiuni 496
§3. Descoperirea unei infracțiuni săvârșite în timpul minorității 497

§4. Prescripția răspunderii penale a minorilor 498
§5. Prescripția executării măsurilor educative 498
§6. Efectele măsurilor educative 498
§7. Situația minorului devenit major 498
Secțiunea a 8-a. Aspecte de drept comparat 498
§1. Noțiuni generale 498
§2. Franța 500
§3. Germania 503
§4. Italia 506
§5. Spania 508
§6. Portugalia 510
§7. Anglia și Țara Galilor 511
Bibliografie selectivă 513
Capitolul IV. Măsurile de siguranță 514
Secțiunea 1. Explicații preliminare 514
§1. Noțiune și caracterizare 514
§2. Scopul măsurilor de siguranță 516
§3. Aspecte de drept comparat 519
Secțiunea a 2-a. Măsurile de siguranță – în special 520
§1. Obligarea la tratament medical 520
§2. Internarea medicală 521
§3. Interzicerea unei funcții sau profesii 523
§4. Confiscarea specială 524
§5. Confiscarea extinsă 548
Bibliografie selectivă 566

Titlul V. Aplicarea și executarea pedepsei 568

Capitolul I. Individualizarea pedepselor 568
Secțiunea 1. Aspecte generale 568
§1. Noțiune și cadru 568
§2. Formele individualizării pedepselor 569
Secțiunea a 2-a. Individualizarea judiciară a pedepselor 570
§1. Generalități 570
§2. Împrejurările care atenuează sau agravează răspunderea penală 575
Bibliografie selectivă 606
Capitolul II. Mijloace de individualizare a pedepselor 608
Secțiunea 1. Renunțarea la aplicarea pedepsei 608
§1. Caracterizare și natură juridică 608
§2. Condiții de aplicare 609
§3. Avertismentul 611
§4. Efectele și anularea renunțării la aplicarea pedepsei 612
§5. Aspecte de drept comparat 613
Secțiunea a 2-a. Amânarea aplicării pedepsei 613
§1. Noțiune și natura juridică 613
§2. Condițiile amânării aplicării pedepsei 614

§3. Situații în care nu se poate dispune amânarea aplicării pedepsei.... 614
§4. Supravegherea infractorului. Termen, măsuri de supraveghere și obligații.... 615
§5. Revocarea amânării aplicării pedepsei.... 617
§6. Anularea amânării aplicării pedepsei.... 618
§7. Efectele amânării aplicării pedepsei.... 618
§8. Aspecte de drept comparat.... 619
Secțiunea a 3-a. Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere.... 619
§1. Noțiune și caracterizare.... 619
§2. Condiții de aplicare.... 621
§3. Termenul de supraveghere.... 622
§4. Măsurile de supraveghere.... 622
§5. Supravegherea condamnatului.... 623
§6. Modificarea sau încetarea obligațiilor.... 623
§7. Revocarea suspendării executării pedepsei sub supraveghere.... 623
§8. Anularea suspendării executării pedepsei sub supraveghere.... 624
§9. Efectele suspendării executării pedepsei sub supraveghere.... 625
§10. Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere în cazuri speciale.... 626
§11. Aspecte de drept comparat.... 626
Secțiunea a 4-a. Liberarea condiționată.... 629
§1. Considerații generale.... 629
§2. Referințe istorice.... 631
§3. Condiții de acordare.... 635
§4. Măsurile de supraveghere și obligațiile.... 640
§5. Supravegherea condamnatului.... 641
§6. Modificarea sau încetarea obligațiilor.... 641
§7. Revocarea liberării condiționate.... 643
§8. Anularea liberării condiționate.... 644
§9. Efectele liberării condiționate.... 644
§10. Aspecte de drept comparat.... 644
Secțiunea a 5-a. Calculul pedepselor.... 648
§1. Durata executării.... 648
§2. Computarea duratei măsurilor preventive privative de libertate.... 648
Bibliografie selectivă.... 649

Titlul VI. Cauzele care înlătură sau modifică executarea pedepsei.... 650

Secțiunea 1. Aspecte generale.... 650
Secțiunea a 2-a. Grațierea.... 650
§1. Noțiune.... 650
§2. Incursiune în istoria dreptului românesc referitoare la instituția grațierii.... 651
§3. Caracterele grațierii.... 660
§4. Obiectul grațierii.... 663
§5. Efectele grațierii.... 663

§6. Efectele grațierilor succesive 666
§7. Aspecte de drept comparat 666
Secțiunea a 3-a. Prescripția executării pedepsei 674
§1. Noțiune 674
§2. Efectele prescripției executării pedepsei 675
§3. Termenele de prescripție a executării pedepsei pentru persoana fizică 675
§4. Termenele de prescripție a executării pedepsei aplicate persoanei juridice 676
§5. Întreruperea cursului prescripției executării pedepsei 677
§6. Suspendarea cursului prescripției executării pedepsei 677
§7. Aspecte de drept comparat 678
§8. Practică judiciară 678
Bibliografie selectivă 681

Titlul VII. Cauzele care înlătură consecințele condamnării 682

Secțiunea 1. Aspecte generale 682
Secțiunea a 2-a. Reabilitarea 682
§1. Noțiune 682
§2. Felurile reabilitării 683
§3. Efectele reabilitării 683
§4. Trăsăturile reabilitării 684
§5. Reabilitarea de drept 684
§6. Reabilitarea judecătorească 685
§7. Practică judiciară 690
Bibliografie selectivă 692